Bliver samhaldsfasti mere solidarisk?

MICHAEL H. FELDBALLE HANSEN

I lagtinget ligger i øjeblikket et lovforslag (nr. 87) om at ændre loven om Samhaldsfasta Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnin (AMEG). Lovforslaget må opfattes som en reaktion på beslutningsforslaget, stillet i august sidste år, om at klarlægge hvorvidt AMEG er i overensstemmelse med Nordisk Konvention om Social Sikring, som Færøerne tiltrådte i juli 2005.

Lovforslaget vil ifølge figgjarnevndin medføre at AMEG kommer til at opfylde betingelserne i omtalte konvention. Dette til trods for, at man i bemærkningerne til lovforslaget, slet intet finder vedrørende henvisning til internationale aftaler tiltrådt af Færøerne. Figgjarnevndin ser det således som lovændringens fornemste opgave, at opfylde betingelser, som lovforslaget slet ikke henviser til.

Hvad lovforslaget derimod gør, er at indføre en radikal ændring i retten til AMEG. I dag er det således, at retten til AMEG følger to kriterier: 1) Man skal være fyldt 67 år og 2) man skal være bosiddende på Færøerne. Dermed er færøske pensionister sikret retten til AMEG, som tilskud til folkepensionen.

Lovforslaget indbærer en ændring af denne rettighed. Lovforslaget medfører, at man ikke skal være bosiddende på Færøerne for at kunne modtage AMEG. Figgarnevndin nævner i sin betænkning, at dette gør det muligt for færøske pensionister at tage deres AMEG med, hvis de flytter væk fra Færøerne.

Lovforslaget har en yderligere radikal ændring, der gør at man opsparer ret til AMEG, ved bosiddelse og folkeregistrering på Færøerne. Således vil alle der kommer til Færøerne og bosætter sig i mindst 3 år, opnå ret til AMEG. Udbetaling af AMEG fra det fyldte 67. år følger af, hvor mange år man har boet på Færøerne mellem det 15. og 67. år. Dog højst 40 år.

Lovforslaget bliver dermed globalt solidarisk – eller hvad?

Forslaget har en indbygget defekt som vil komme færinger til fortræd. Retten til AMEG bliver fremover udmålt i rater af 1/40 dele, hvis man har været bosiddende udenfor Færøerne i mere end 12 år. Dette følger af et simpelt regnestykke: 67 år – 15 år = 52 år. Dette er det maksimale antal år man kan bo på Færøerne. Men det er kun højst 40 år der tæller. Har man således været bosiddende udenfor landet i mere end 52 år – 40 år = 12 år, så bliver retten til AMEG udmålt i rater af 1/40 dele.

Lovforslaget indeholder ikke en tidsfrist, fra hvornår denne udregning skal finde sted. Hvis lovforslaget vedtages, vil det træder i kraft pr. 1. juli 2009. Det vil betyder at alle herboende færinger, som i øjeblikket ikke modtager AMEG, efter 1. juli 2009 vil få deres ret til AMEG udmålt efter lovforslaget.

Det medfører at bosiddelse udenfor Færøerne før 1988, da ordningen trådte i kraft, vil blive medregnet i fraværet fra Færøerne. Færinger der således gennem sit voksenliv, fra det 15. år, har bosat sig i mere end 12 år udenfor Færøerne, mister med et retten til fuld AMEG. Her skal bemærkes, at bopælstiden opgøres ved sammenlægning af alle tidspunkter med bosættelse udenfor Færøerne.

Da lovforslaget ikke henviser til bopælskriteriet i den færøske lov om almannapensioner, betyder det, at færinger der har bosat sig i udlandet i forbindelse med: Arbejde for færøske myndigheder og virksomheder, forhyring på færøske skibe samt studerende, kan blive ramt af 12 års grænsen og dermed miste retten til fuld AMEG. Eksempelvis vil knap 60 % af de færinger, der deltog i undersøgelsen foretaget af Den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget, allerede d. 1. juli have mistet retten til fuld AMEG.

I bemærkningerne til lovforslaget betegner styret for samhaldsfasti, at AMEG vil komme til at minde om dansk ATP. Det skulle være et argument for at gennemføre lovforslaget.

Sikkert er det dog at man ved udformningen af lovforslaget direkte rammer en særlig målgruppe på Færøerne: De studerende. Det er nemlig således, at de ved at tage en videregående uddannelse udenfor Færøerne (hvilke landsstyre og lagting er meget opsatte på) starter med at tage 5 år i udlandet, hvor de samtidig ikke opsparer ATP, skulle de tage uddannelsen i Danmark. Man skal efter gældende regler arbejde mindst 9 timer om ugen, for at kunne opspare ATP. SU henregnes ikke som løn i den forbindelse.

Lovforslaget henviser ikke til Nordisk Konvention om Social Sikring. Men da der er tale om en bopælsbetinget pension, ville den jf. definitionen i Nordisk Konvention, henføre til en grundpension. Grundpension kan ifølge artikel 9 i konventionen, kun medtages til et EU/EØS land når retten er givet til en nordisk statsborger.

Lovforslaget skulle imidlertid give alle ret til AMEG, også selvom personen kommer udenfor EU/EØS. Dette kan imidlertid være vanskeligt at gennføre jf. konventionen. Ifølge lagtingets tiltrædelse af nordisk konvention – underlagt det danske forbehold i konventionen – medfører det, at retten til pension kun gælder for nordiske statsborgere. Dette følger af det danske EU-forbehold vedrørende 3. landes borgere.

Mit indledende spørgsmål: Bliver AMEG mere solidarisk? Ja, for alle andre nordiske statsborgere, end færinger.

Rentustuðul rættvísur?

BERGTÓRA HØGNADÓTTIR JOENSEN

Veit, at eg skal stíga varliga, nú eg nemi við hetta evni. Veit eisini, at mong hava rentustuðulin fyri neyðini, tí hann hjá mongum er júst tað sum ger, at endarnir akkurát røkka saman

Rakar ikki altíð rætt
Tá tað er sagt, hugsi eg, at hann ikki bara "rakar rætt". Tí tað eru bert tey sum fáa játtað húsalán, sum fáa rentustuðul. Einki húsalán – ongan rentustuðul!

Hvat við teimum sum ikki fáa játtað húsalán, og tískil heldur ikki rentustuðul? Jú, tey skulu framhaldandi rinda skatt, millum annað til at lata í renturstudningi, men fáa ongan sjálvi. Er tað rætt, rímiligt ella samhaldsfast?

Úrslitið er, at júst tey sum ikki hava fíggjarligan møguleika at seta føtur undir egið borð: ikki kunnu fáa húsalán, mugu rinda ovurhondsstóra húsaleigu, fáa einki spart upp, rinda til men fáa ongan rentustuðul!

Hvørji eru tey?
Tey eru mong. Talan er um nógvar smábarnafamiljur. Ein stórur partur uttan iva smábarnafamiljurnar har talan er um stakar uppihaldarar. Stakir uppihaldarar, sum ofta eru tey sum hava truplast við at fáa endarnar at røkka saman í Føroyum.

Munagóð upphædd
Er rentustuðulin so stórur sum verður latin? Rentustudningurin var 160 milliónir farna ár – metstórt! Orsøkin til stóru hækkingina var at rentan fór nógv upp. Er nú farin nakað niður aftur - góð 6%, meðan hon fyri á leið trimum árum síðani var 3,45 %. Tá vóru húsaprísirnir væl lægri og vit kunnu irða okkum um, at eingin tá tók avgerð um at sleppa okkum av við hesa stuðulsskipanina. Síðani er so komið tað afturat, at fólk kunnu fáa sær skáar í hópatali, umframt at afturgjaldingartíðin er longd mundi. Sum er varðveita sethúsaánarar rentustuðulin øll árini, sama um húsið verður afturrindað gjøgnum eitt 10 ella 30 áraskeið! Er tað rættvíst?

Kundi peningurin verði brúktur betur?
160 milliónir um árið? Hallið á fíggjarlógini sigst nú at gerast væl størri enn hálva milliardin. Vit hava sæð, at setrið ikki kann taka nømingar inn í søgu– og samfelagsfrøði vegna sparingar. Dagtilhaldini hjá teim eldru eru burturspard vegna sparingar. Familjudeildin á barnaheiminum sum døgntilboð skal niðurleggjast vegna sparingar. Enn meiri peningur skal sparast á eldraøkinum vegna sparingar. Ikki ráð til lívmóðurhálkrabbavaksinu til allar gentur millum 12 og 15 ár og sjálvsagda tilhoyrandi lýsingarherferð vegna sparingar. Setanarteðgur innar serøkið vegna sparingar. Matur ikki koyrasat út til tey eldru vegna sparingar. Tímalønt sum hvør eiga rætt til barnsins 1. sjúkradag, ella sjúku við løn skulu nú eisini rinda læknaváttan undir sjúku – vegna sparingar. Barnatelefonin hjá Barnabata skal eisini spara.

Uppskot tjóðveldisins
Í vælskrivaðu greinini hjá Tórbirni Jacobsen um ognarskatt og rotin páskaregg - sum er aftursvar til annars skilagóðan javnaðarmann - sigur hann, at tjóðveldi mælir til eina niðurlaðing yvir 15 ár. Hann sigur eisini, at hetta ikki var eitt ultimativt krav frá okkum í tjóðveldi. Vit vilja fegin broyta og niðurlaga skipanina í felag og í semju við allar flokkar á tingi.

Hugsi, at samgongan átti at fegnast og heilsað slíkum uppskoti vælkomnum – tað vísir jú, at tjóðveldi torir og fegin vil taka ábyrgd bæði í samgongu og andstøðu.

Rentan niður
Seinastu mánaðirnar er rentan lækkað fleiri ferð. Kanska kundi rentustudningurin eisini lækkað svarandi rentuhækkingunum? Tá høvdu fólk heldur ikki kent sama smeitin, men framvegis havt somu krónuupphædd millum hendurnar.

Hækka barnafrádráttin?
Um **ALLAR barnafamiljur** – og ikki bert tær, sum er nóg vælbjargaðar til at seta føtur undir egið borð – skulu kenna, at vit vilja teimum tað væl, eiga vit heldur at hækka barnafrádráttin munandi. Tað hevði komið øllum barnafamiljum væl við – eisini teimum sum ongan rentustuðul fáa. Vit vilja helst øll eitt fjølbroytt og verandi barnríkt samfelag? Eitt samfelag har **allar barnafamiljur** kenna seg raðfestar!

DEKKMASTER.FO
...tá ið prísurin eisini er avgerandi!

Super dekkprísir

175/65-14	úr 620,-
195/55-15	úr 775,-
195/65-15	úr 795,-
205/55-16	úr 890,-
205/40-17	úr 965,-
225/45-17	úr 995,-
225/40-18	úr 1.290,-
235/35-19	úr 1.710,-

www.dekkmaster.fo | info@dekkmaster.fo | tel 227 000

Suðurstreymoyar Javnaðarfelag

Aðalfundur verður hóskvøldið 16. apríl kl. 19:30 í hølunum hjá Starvsmannafelagnum, J.H. Schrøtersgøta 9.

Skrá:

- Aðalfundur
- Býráðsumboðini greiða frá býráðsarbeiðnum
- Ymiskt

Á fundinum luttaka Heðin Mortensen, Elin Lindenskov, Halla Samuelsen, Levi Mørk og Maria Hammer Olsen.

Nevndin

Suðurstreymoyar Javnaðarfelag